

BOBARHET

INTRODUKTION FÖR MEDBORGARFORSKARE

Christian Pleijel

© Christian Pleijel och Strömstad Akademi 2023

Bobarhet – en metod för utveckling av livskraftiga ö-samhällen
– är licensierad av Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi under
Creative Commons

Introduktionen har utgivits med stöd från Kosters
Folkbildningsinstitut.

ISBN: 978-91-89331-81-5

INNEHÅLL

Du	5
Vad är bobarhet?.....	6
Att vara medborgarforskare.....	8
Område 1 Öns identitet.....	11
Område 2 Ekosystem	13
Område 3 Vatten och avlopp	16
Område 4 Energi.....	18
Område 5 Lokal ekonomi	21
Område 6 Samhällsekonom.....	23
Område 7 Välmående människor	26
Sammanfattning och slutsatser	28
Ni.....	29

DU

Du bor på en ö, året om eller del av tiden. Du är en av öns medborgare genom att du är mantalsskriven på ön eller för att du äger en fastighet eller för att du sedan många år hyr ett ställe som gör att du känner dig som en del av detta samhälle. Ön har genom sitt byråd, sin utvecklingsförening, sin kommun eller genom lokala samråd beslutat att göra en studie av sin bobarhet. Man vill ta reda på vad som gör att människor vill vistas, bo och arbeta på ön, vad som gör den attraktiv – eller inte.

Det är som att besiktiga bilen. Man vill veta om den är säker att köra, om något behöver åtgärdas, om man klarar miljökraven. Man bestämmer inte själv vad som ska gås igenom, det finns en bestämd, väl genomtänkt procedur.

Det finns en viktig skillnad: det är inte en besiktningsman (en konsult) som gör jobbet, du själv och de andra på ön som tillsammans besiktigar den. Ni gör det, ni alla som på olika sätt äger ön. Ni bildar ett medborgarforskningslag som hjälps åt att ta fram fakta om livet på ön. På det viset får alla reda på i vilket skick ön är.

När det är klart har ni ett ifyllt protokoll. Ni har tagit reda på vad som är bra och vad som är dåligt. Om bilen är körbar och om ön är bobar.

Du har fått frågan om du vill vara med och undrar vad det innebär? Du är inte forskare eller expert, formellt sett, men vet en del om hur det är att leva på ön, året om, på deltid eller sommartid. Din kunskap gör dig till en expert, informellt sett. Den kunskapen vill vi ta tillvara. Hur det går till framgår av det här lilla häftet, som är skrivet för dig.

VAD ÄR BOBARHET?

Bobarhet är en metod med vilken man med öbors hjälp beskriver en ö utifrån sju olika perspektiv för att förstå om den är ett hållbart samhälle, konkret, lokalt – det vi kallar bobarhet.

Hur metoden kom till

Metoden utvecklades våren 2020 på den åländska ön Kökar med hjälp av kommunfullmäktiges ordförande, en student, ett EU-projekt och 130 öbor – nästan halva öns befolkning. Egentligen skulle öns hållbarhet beskrivas, men öborna hade kört fast. Hållbarhetstänkandet var för storslaget för den lilla ön, verktygen var för krångliga och många mått saknades eller missade väsentliga sidor av ö-livet framförallt när det gällde befolkningens växling över året, den lokala ekonomin, avstånd och transporter, trygghet och social service. Öar är inte städer, här finns andra utmaningar. Fastighetspriserna stiger i våra skärgårdar, skolor läggs ner och butiker stängs om vintern. Tätortsnära öar villafieras medan mer avlägsna öar tappar fast boende.

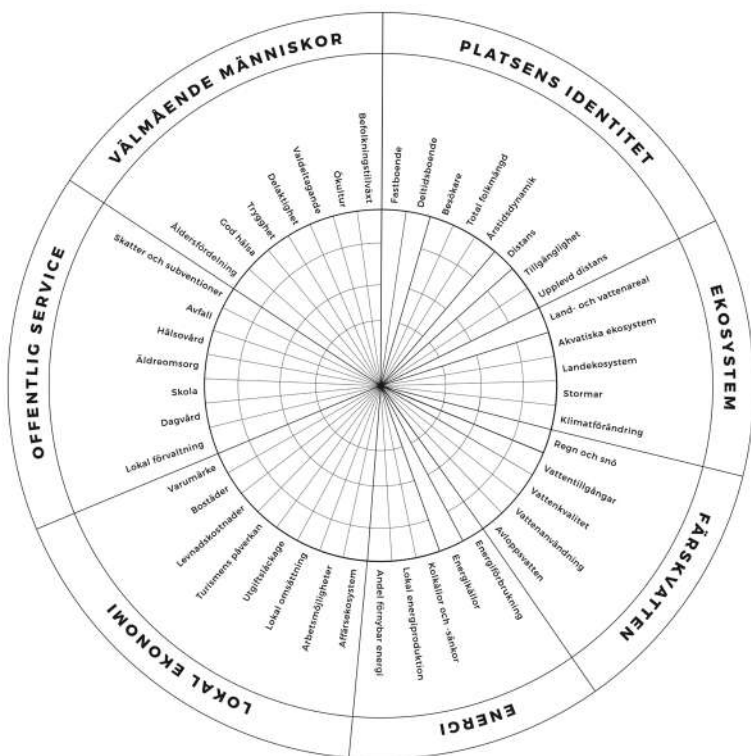
Metoden fick en handbok

Kökars metod gav en mer rättvis bild av ö-livet, som var praktiskt användbar på det lokala planet. Öborna fick många frågor om sin metod: Vad är det? Hur gör man? Med stöd från Tonino Picula, ledamot av Europeiska Parlamentet och i samarbete med Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi fick metoden en allmänt användbar form och en handbok på svenska, finska och engelska som du hittar på abo.fi/bobarhet.

Hur gör man?

En studie av en ös bobarhet tar uppemot ett år. Ni ska besvara 45 frågor inom 7 områden vilket inte kan ske utan hjälp av lokala medborgarforskare som du. Därför finns nu denna introduktion avsedd för dig som vill hjälpa till med din kunskap, din tid och din förmåga.

Cirkeldiagrammet som visar de sju områdena och de 45 indikatorerna.

ATT VARA MEDBORGARFORSKARE

Att forska

Enligt Svenska Akademiens Ordbok betyder forska att ”systematiskt studera (något delvis okänt område) med noggrannhet och teoretisk medvetenhet i syfte att vinna största möjliga kunskap och insikt”. Forskar gör man främst vid universitet, högskolor och forskningsinstitut, säger ordboken.

Medborgarforskning

Medborgarforskning heter på engelska citizen science och brukar definieras som att forskare tar hjälp av allmänheten, vanligen för att observera växter, inventera djur och natur. Ett välkänt projekt i världen är Galaxy Zoo där amatörer hjälper astronomer att klassificera bilder av galaxer. Ett annat är Louisiana Bucket Brigade i USA där medborgare mäter luftkvalitet kring oljeindustrins anläggningar och använder resultaten för att påverka beslutsfattare. I Sverige räknar tusentals medborgarforskare i slutet av januari varje år småfåglar hemma på gården.

När det gäller bobarhet är det snarare så att medborgarna gör det mesta jobbet och tar hjälp av forskare, när och där det behövs. Utan öbornas kunskap och medverkan finns det helt enkelt inte tillräckligt med data och uppgifter om hur många som egentligen vistas på ön för att kunna räkna ut om vatten- och energisystemen är rätt dimensionerade. Saknas det uppgifter om fast-, deltids- och fritidsbefolkning måste öborna räkna. Utan naturinventeringar behöver någon beskriva tillståndet för ejder och örn, gädda och strömming, hur blåstången mår, liksom fjärilar och vilda växter på land. Vandrare, fiskare, jägare, tillsynsmän, ornitologer och andra har en lokal kunskap som ska samlas in. Den lokala ekonomin kräver medborgarforskning, liksom det

sociala systemet, hur vård och omsorg fungerar och upplevs, och hur människorna mår.

Egentligen borde vi använda det finska ordet tutkia som betyder både undersöka och forska. Det kan också betyda utreda, observera, inspektera, kontrollera, kolla, genomsöka, utreda, förhöra, syna, söka, studera, rannsaka och visitera. Just vad medborgarforskare gör!

Interna och externa kunskapskällor

Du som bor på ön är en intern kunskapskälla. Din kunskap om ön som kommer av att du har gått i det som kallas livets skola. Du har lärt dig så som man gjorde förr: genom erfarenhet, praktik och samarbete, genom att lyssna, iaktta och ta efter. Du har förstås också gått i den vanliga skolan och lärt dig med läxor, läroböcker, utbildade lärare, läroböcker, prov, betyg och internet. Men det som du har lärt dig i livets skola är i detta sammanhang lika viktigt.

Det finns också externa kunskapskällor: studenter och forskare som ägnar sin klokskap och systematik åt ö-frågor utan att vistas mer än tillfälligt på ön. Det finns konsulter och tjänstemän som utrett tekniska och sociala frågor mestadels på distans, författare och konstnärer som skrivit om och målat av ön under kortare eller längre perioder. Deras kunskap har vi stor respekt för och vi tar den tillvara, utan att låta den ta över.

Ett lagarbete

Hela ön är ett medborgarforskningslag sammansatt av upp till sju grupper, en per område. Till grupperna behövs personer som är intresserade av olika ämnen så som trafik, teknik, ekonomi, ekologi eller hälsa. En del är kvinnor, andra män. En del är barn, andra vuxna. En del är inflyttade, andra infödda. En del är goda intervjuare, andra passar till ordförande, vissa håller god ordning på papper och pengar. Grupperna kan delvis bildas av lokala sammanslutningar till exempel ett jaktlag, en vägförening eller en skolklass.

Att vara minst tre personer i en grupp är bra, fler än sju är besvärligt att hålla ihop.

I laget ingår en eller två externa personer som kan metoden och som kan mycket om öar. De bildar tillsammans med några personer från ön en gemensam, central resurs som kan planera, rekrytera, leda större möten, utbilda, informera, ge stöd, kritik, råd och riktning. De fyller i cirkeldiagrammet och sammanställer slutresultatet. Åbo Akademi, som äger metoden och erbjuder all dokumentation, mallar och verktyg utan kostnad, vill att studierna ska hålla hög kvalitet och kan ge stöd när det behövs. Den blir då ett värdefullt tillskott i de två tusen europeiska små öarnas gemensamma kunskapsbank.

Vilken kunskap behövs?

På de följande sidorna beskrivs de sju områden som ska undersökas. Varför behövs det medborgarforskning till just det här? Vad måste vi ta reda på? Vem har intresse av och kunskap om detta område? Hur ska det gå till?

Vilket område passar mig?

Det avgör du själv när du har tittat igenom de följande sidorna, funderat på vad du vill bidra med och vilken roll du vill ha.

OMRÅDE 1 ÖNS IDENTITET

Varför?

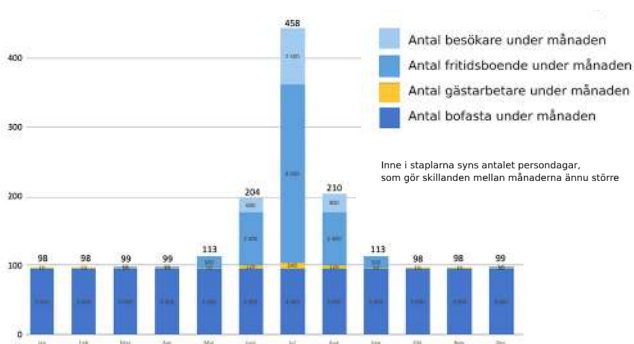
Medborgarforskning behövs för att räkna ut de verkliga antalen fastboende (inte bara de mantalsskrivna), deltidboende och fritidsboende. Sedan sammanställer vi allt folk och antal hushåll. Detta är avgörande uppgifter när vi senare räknar på vatten, avlopp, energi och ekonomi. Vi vill också veta hur befolkningen på ön skiftar med årstiderna.

I detta område ska också distansen mellan ön och fastlandet beskrivas i avstånd, tillgänglighet och tid. Till det krävs den erfarenhet som bara öborna har.

Vad?

Åtta indikatorer, dels befolkning (indikator 1-5), avstånd (indikator 6-8).

Indikator 5 blir ett stapeldiagram där man ser alla befolkningskategoriers vistelse på ön, månad för månad, som i exemplet från den åländska ön Sottunga nedan.

Vem?

Till att utforska det här området passar de som:

- Vet var folk bor på ön
- Är nyfikna och frågvisa
- Gillar siffror och är kreativa
- Kan rita diagram
- Kan tänka "outside the box"

Ingen tjänsteman eller extern expert behövs.

Hur?

Första mötet: läs handboken kapitel 1 Öns identitet med förklaring av indikatorerna och exempel. Fördela uppgifter, bestäm nästa möte.

Träffas igen och stäm av.

Sista mötet: sammanställ, skriv rent dokument, rita diagram (indikator 5), kolla att allt är med.

Källor

Officiella befolkningsdata (som antagligen inte stämmer)

Färjans tidtabeller

Till indikator 7, Tillgänglighet, finns en enkät "Livet på ön", som grupp 5-6 delar ut och samlar in.

Den främsta källan är ni själva. Det behövs öbor som kan "validera våra kunskaper i sammanhang där de inte hörs," sade Sten-Åke Persson, en skarp och engagerad medborgarforskare som bor på Ven i Öresund.

Redovisa

Redovisa era resultat med tabeller, förklarande text om det behövs, diagram (indikator 5) och kartor. Alla indikatorerna, både i detta område 1 och de följande områdena 2-7 ska ges ett värde i skala 1-4 där 1 är underkänt, 2 är svagt, 3 är bra och 4 är mycket bra. Det gäller alla indikatorer utom 1, 2, 6, 9 och 20.

OMRÅDE 2 EKOSYSTEM

Varför?

Ekosystemen brukar vara väl beskrivna i forskningen men här vill vi bara se det som är närmast ön, på land och i havet och då måste vi först fundera ut hur stor del av havet som kan anses höra till ön. Vi vore ju inte en ö om vi inte var omgivna av vatten. Vattnet har format vår kultur, vår ekonomi och våra liv. Det är vår utkomst, vår färdväg och ibland vår grav. Alltför ofta är svaret på hur stor en ö är bara dess landyta.

Vi vill också förstå om de omdebatterade klimatförändringarna faktiskt kan avläsas lokalt.

Vad?

Fem indikatorer: (nummer 6-10). Efter att ha bestämt öns yta går ni igenom ekosystemen till havs och sedan på land. Hur stormar påverkar er är indikator 12, och klimatförändringar är nummer 13.

Vem?

Här behövs personer som är:

- Intresserade av miljö och ekologi
- Fågelskådare
- Yrkesfiskare och sportfiskare
- Har koll på flora och fauna
- Är uppmärksamma på väder och vindar
- Kan rita kartor
- Kan tänka "outside the box"
- Forskare som har anknytning till ön
- Dykare

Hur?

Första mötet: läs handboken kapitel 2 Ekosystem med förklaring av indikatorerna och exempel, fördela uppgifter, boka tider för möte 2 och 3.

Andra mötet: bjud in många som känner till fågel och fisk och landdjur, diskutera och räkna ihop.

Sista mötet: sammanställ, skriv rent dokument, rita öns havskarta (indikator 6), kolla att allt är med.

Källor

Den främsta källan är de som rör sig i skog och mark och på vattnet.

Forskningsrapporter

Redovisa

Redovisa era resultat med ifyllda tabeller (indikator 10, 11 och 13). Lägg tillförklarande text om det behövs. Rita en karta över ön inklusive havet. Bifoga externa rapporter som bilagor.

Fyren Pater Noster utanför Marstrand. Till vänster fotograferad över ytan, till höger under ytan, av Henrik Trygg.

OMRÅDE 3 VATTEN OCH AVLOPP

Varför?

Öar är omflutna av vatten, oftast hav, som formar öns karaktär, öbornas villkor, deras rikedom och armod. Uppe på ön, inne på ön, inuti ön finns ett annat vatten som man kan kalla landvattnet, alltså färskvatten, sötvatten, grundvatten, dricksvatten. På de flesta öar är det en ytterst begränsad tillgång, en bristvara som människan har svårt att hantera på ett hållbart sätt.

VA-ingenjörer och kometekniker utgår ofta från antal mantalsskrivna, de har inte alltid så noga reda på besökare och fritidsboende. De räknar schablonmässigt utifrån officiell statistik. Öbor använder avsevärt mindre vatten än stadsbor, men öarnas besökare kan vara mycket stora vattenkonsumenter. Det är därför viktigt att medborgarforskare utgår från verkliga befolkningstal (indikatorerna 1-5) och sedan tar reda på sanna vattenvärden.

Brunnar behöver inventeras. Om ett antal hushåll går samman och gemensamt skickar vattenprover till ett laboratorium kan man få ned kostnaden. Den praktiska hanteringen underlättas avsevärt, vattenproverna ska alltid vara färska. Man får då betyg på sitt eget vatten men också en bild av hur det står till på ön.

Jordbrukets vattenanvändning behöver också inventeras, liksom näringslivet i övrigt till exempel båtvarv, turism, småindustri.

På många öar regnar det mest på vintern när vattenbehovet är litet och det är torrt på sommaren när ön är översvämmad av människor som vill ha vatten.

Vad?

Fem indikatorer (nummer 6-10): nederbörd, vattentillgång, vattnets kvalitet, vattenanvändning (behov) och avlopp. Vatten förbrukas inte, vi bara lånar det, smutsar ner det och lämnar tillbaka det till naturen, förhoppningsvis renat.

Vem?

Här behövs personer som:

- Är intresserade av vatten
- Tycker det är intressant att intervjua och samla in data
- Har koll på hur mycket det regnar
- Har teknisk kunskap
- Forskar inom vatten och avlopp

En kommuntekniker är bra att ha i gruppen.

Den här gruppen bör samarbeta med grupp 4 (energi), eller så bildar ni en grupp för både område vatten och energi eftersom de ligger nära varandra i ämne, arbetssätt och kompetens.

Hur?

Första mötet: läs handboken kapitel 3 Vatten och avlopp med förklaring av indikatorerna och exempel, fundera vem som gör vad och hur, fördela uppgifter. Hämta in riktiga befolkningstal från grupp 1.

Andra mötet: redovisa, stäm av, planera framåt.

Sista mötet: sammanställ, skriv rent.

Källor

Ni

Öbor som ger svar på hur det står till med deras vatten

Lokala hemma-väderstationer

Redovisa

Redovisa era resultat med i form av text och tabeller.

Forskningsrapporter kan vara bilagor.

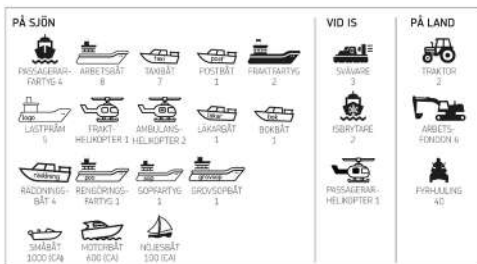
OMRÅDE 4 ENERGI

Varför?

Här behöver medborgarforskare gå igenom jordbruk, industri och hur mycket öns invånare och besökare konsumerar. Hushållen använder energi i huvudsak för uppvärmning, kyla, transporter och kommunal teknik (vatten, avlopp och utebelysning). När det gäller transporter använder öbor mycket mer energi än vad stadsbor gör, eftersom de måste åka båt till och från ön. Det är inte alltid så kul att behöva ta med det i en sammanställning över öns energiförbrukning, men det är rättvist eftersom färjorna finns till för öborna.

Också bilar, traktorer, fyrhjulingar och småbåtar ska räknas med i energikalkylen.

BÅTAR PÅ NÄMDÖSKÄRGÅRDEN

TRANSPORTENS AV/TRYCK UNDER EN HÖG SOMMARDAG/STORHELIG	
FÄRTYG I YRKESSTRAFIK	77
HELIKOPTERSVAVARE	1
MINDRE BÅTAR <20HP	1000 ICA
MOTORBÅTAR >20HP	600 ICA
STORRA HÖJSBÅTAR	100 ICA
STORRE FORDON PÅ LAND	8
FYRHILLINGAR	50
TOTAL	1800 ICA

90% AV ALLA YRKESFORDON Totalt 102 (UTOM FASTBOENDES PRIVATA BÅTAR)

NÖJESBÅTAR EN NORMAL SOMMARDAG Totalt ca 100

Medborgarforskaren Clare Lindstrand på Nämdö har sammanställt alla fordon på och runt ön en sommardag.

Befolkningsdynamiken är viktig att få med eftersom det är lite folk på ön när det är kallt (vinter) och mycket folk när det är varmt (sommar).

Analysen av öns bobarhet kan leda till att man vill förändra öns energibruk och energisystem, och söka bidrag till det. Då är energisammansättning väl grundad i inre och yttre kunskapskällor, en viktig del. Energifrågorna får då rätt plats och en balanserad betydelse i utvecklingen av öns bobarhet. Här finns mycket att göra för medborgarforskare.

Vad?

Fem indikatorer (nummer 19-23), sekventiellt ordnade, steg för steg tar man sig igenom insamling och sammanställning av energidata. Man börjar med förbrukningen (indikator 19): fastigheter, uppvärmning, transporter på land och till sjöss, jordbruk, skogsbruk, industri, bygg och uppgifter från kommunen. Sedan går man igenom energikällor (20) så som olja, direktverkande el, sol, pumpar och vind. Därefter kommer utsläpp (21), lokal produktion (22) och andel förnybar energi (23).

Vem?

Här behövs personer som:

- Tycker energi är intressant och engagerande
- Är stora energikonsumenter / producenter (färjans skeppare/maskinchef, hotell, restauranger, bönder, skola, äldreboende)
- Är vana att räkna på energi och utsläpp
- Forskar inom energi just på ön

Om ön har kommunala lösningar bör man ha med en tekniker från kommunen.

Hur?

Första mötet: läs handboken kapitel 4 Energi med förklaring av indikatorerna och exempel, gör en arbetsplan, fördela uppgifter, boka tider för möte 2 och 3. Läs på vad grupp 1 har redovisat för befolkningstal (indikator 1-5).

Andra mötet är en avstämning: hur går det, vad är svårt, vad är lätt?

Sista mötet: sammanställ, skriv rent svaret på de fem delarna (indikatorerna), lämna in.

Källor

Gruppens deltagare, och andra öbor, kommuntekniker

Uppgifter från kommunen

Forskningsrapporter?

Redovisa

Redovisa era resultat med ifyllda tabeller och förklarande text. Om ni vill ha med utredningar och externa rapporter kan de utgöra bilagor.

OMRÅDE 5 LOKAL EKONOMI

Varför?

En av fördelarna med att bo på en ö är att den är en fattbar värld, en väl avgränsad plats. Vi kan överblicka och någorlunda begripa hur samhället fungerar, vår befolkning, våra ekosystem och vår infrastruktur. Ön är ett landskap som vi kan undersöka alla sidor av.

I område 5 går vi igenom hur väl det lokala näringslivet samverkar och samarbetar (affärsekosystemet) och öns arbetsmarknad, Vi räknar ut öns bruttolokalprodukt och hur mycket pengar ön läcker, bedömer turismens betydelse, jämför vad det kostar att leva på ön med vad det kostar att leva på fastlandet, vi inventerar bostadssituationen samt sätter ett betyg på öns varumärke.

Detta är inte möjligt utan medborgarforskare som använder en enkät, intervjuar företagare och kommunledning, studerar bokslut, tidningsartiklar och offentlig ekonomisk statistik.

Vad?

Åtta indikatorer (nummer 24-31) enligt handbokens område 5 Lokal ekonomi.

Vem?

Här behövs personer som är:

- Bra på siffror och statistik
- Intresserade av ekonomi, både näringsliv och kommunalt
- Företagare
- Engagerade i företagarförening och lokalt näringsliv
- Tjänstemän vid kommun och region
- Gillar att jobba med enkäter

Hur?

Första mötet: läs handboken kapitel 5 Lokal ekonomi med förklaring av indikatorerna och exempel. Dela upp arbetsuppgifter, gör en arbetsplan.

Andra mötet: Stäm av resultaten från de olika arbetsuppgifterna.

Sista mötet: sammanställ, skriv rent dokument.

Källor

Insamling av data

Officiell statistik

Enkät

Redovisa

Redovisa era resultat med ifyllda tabeller och förklarande text.

OMRÅDE 6 OFFENTLIG SERVICE

Varför?

Samhällsservice är skatte- och avgiftsfinansierad tjänster som offentliga myndigheter och privata företag förser sina medborgare med. Det kan vara skolor, avloppsnät, bibliotek och äldreomsorg. Samhällsservice är avgörande för medborgarnas upplevelse av en trygg och attraktiv livsmiljö.

Om man bor på en ö blir det ibland problematiskt. Öar och skärgårdar är glesa glesbygder på vintern och täta glesbygder på sommaren. För att få samhället att fungera behövs butik, telenät och hälsovård, som dras med höga kostnader i glesbygd. Kollektivtrafiken på/till en ö går delvis på köl vilket ingår i bobarhetsanalysens område 1. Dricksvatten, avlopp och energi behandlas i område 3 och 4, butik och bostäder ingår i område 5. Öar som inte är egna kommuner kan av fastlandet uppfattas som krångliga, kostsamma och tärande delar av samhället – fast det kanske inte är fallet (område 5).

En del av samhällsservicen kan vara samhällstjänst, oavlönat arbete som utförs av en person eller en grupp människor till gagn och förbättring av deras samhälle utan någon form av ersättning, som volontärarbete. Det är vanligt på öar och bidrar till den höga nivå av samhörighet, trygghet och integration man ofta finner bland öbor.

Vad?

Det behövs medborgarforskning för att med fakta redovisa hur ön står sig jämfört med fastlandet. Det behövs en enkät för att få svar på frågorna som hör till indikatorerna 33 (daghem), 34 (skola), 35, (äldrevård), 36 (hälsovård) och 37 (avfall). Enkäten samordnas med gruppen som arbetar med område 7.

Den första och den sista av indikatorerna (32 och 38) är annorlunda: 32 gäller hur självständigt ön kan bestämma över sin samhällsservice, och nummer 38 gäller hur kostnaden för hur det offentliga sköts.

Vem?

Här behövs dels personer som brinner för sociala frågor, skola, vård och omsorg, dels personer som intresserar sig för politik och förvaltning: hur ön styrs och hur det offentliga sköts.

Hur?

Första mötet: läs handboken kapitel 5 Samhällsservice med förklaring av indikatorerna och exempel. Planera arbetet, fördela uppgifter, boka tider för möte 2 och 3, starta upp forskningen.

Andra mötet: avstämning, stöd, diskussion. Gå igenom enkäten: om det inte finns skola eller dagis på ön, ska de frågorna inte vara med.

Sista mötet: sammanställ, skriv rent dokument.

Kom ihåg att det går bra att begära stöd från Abo Akademi (på plats eller på distans) för att reda ut frågor eller delta i ett möte.

Källor

Enkäten till öborna.

Det politiska systemet som ön är en del av.

Skatteunderlag och kostandsfördelning får man från kommunen.

Redovisa

Redovisa era resultat i enlighet med handbokens anvisningar.

Bifoga externa rapporter som bilagor.

Barn på Sottunga skolgård. Foto Daniel Eriksson, Ålandstidningen

OMRÅDE 7 VÄLMÅENDE MÄNNISKOR

Varför?

Sist och slutligen handlar bobarhet om att människor ska må bra på ön. Det kan vara både hälsan och känslan. Ett välmående samhälle innehåller folk av olika åldrar och ursprung. De mår fysiskt bra, de känner sig trygga, de tycker att de är en del av samhället de bor i, och de litar på samhället de är en del av. Ön har traditioner, en historia och kultur som öborna gemensamt vårdar och håller levande. Det slutgiltiga, sammanfattande betyget på om ön är ett bobart samhälle är om befolkningen ökar eller minskar. Om folk flyttar bort och inga fyller på är det fel någonstans. Om folk bor kvar och nya flyttar in, om det finns jobb, företag, service och rolig samvaro är ön en attraktiv plats för människan att bo på.

Vad?

De sju avslutande indikatorerna som har nummer 39- 45.

Vem?

Här behövs personer som:

- Är engagerade i kultur och hembygd
- Tycker att hur folk mår och känner sig är viktigare än pengar och politik
- Vill intervju och hålla i enkätfrågor
- Är öppna för inflyttning, invandring, nya öbor och nya intryck
- Vill följa upp befolkningsdata (från område 1)

Hur?

Första mötet: läs handboken kapitel 7 Ekosystem med förklaring av indikatorerna och exempel. Fundera och besluta hur ni ska fördela uppgifter, vem håller i enkäten, boka tider för möte 2 och 3.

Andra mötet: stäm av, diskutera..

Sista mötet: sammanställ, skriv rent dokument.

Källor

Finns det statistik på valdeltagande?

Enkätsvaren.

Intervjuer

Redovisa

Redovisa era resultat enligt handbokens anvisningar, med bilagor om det behövs.

SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

När alla de 45 indikatorerna haft fått sina frågor besvarade med betyg i skala 1-4 och har förts in i cirkeldiagrammet med de sju områdena, vad visar studien?

Vad lär vi oss?

En studie av bobarhet har ingen tes. Den genomförs utan förutfattad mening, utan fördomar och utan förutbestämda svar. Precis som vid en bilbesiktning – som vi jämförde bobarhetsanalysen med i förordet – vet vi kanske att däcken är slitna och hör att det skramlar någonstans. Ändå testar vi alla delar av bilen, kollar bromsar, utsläpp, styrsystem, smörjning och ljus.

Öar är lika och olika, alla har sina särdrag. De är små och stora. De ligger nära land eller långt ut. De är annorlunda om vintern och om sommaren. De kan ha få bofasta men många besökare. Det är som bilmärken och modeller, de flesta har fyra hjul, en motor och en ratt. Systemen är ungefär desamma och alla bilar besiktigas på samma sätt.

Man bör skilja på mål, resultat och effekter. Målet är att med hjälp av öborna i ett medborgarforskningsprojekt mäta öns bobarhet på 45 olika sätt.

Resultatet är en tydlig bild av ö-samhället. Studien ger inga pengar till brunnar, bryggor och återöppnade skolor, men den ger en gemensam kunskap, nya insikter om varför ön avfolkas, en förståelse för sammanhang och orsaker. Den är ett underlag för åtgärder och projekt.

Effekten är att öns särart som samhälle erkänns och används. De flesta små öar har (mycket) begränsad politisk makt (indikator 32) och söker tillgodose sina behov i en samrådsprocess med de myndigheter som beslutar om öns infrastruktur, ekonomi och

samhällsservice. Goda samråd kräver ömsesidig tillit, dialog om gemensamma fördelar, planering och finansiering. Det behövs nya perspektiv och fräscha idéer, mod, vilja, samarbete och organisation om det ska bli mätbara effekter. Studien av öns bobarhet är till för att sådana samråd ska ske på goda grunder.

NI

Ni som har arbetat igenom de sju områdena har gjort något som är både märkvärdigt och värdefullt: en beskrivning av ett samhälle, gemensamt utforskat av dess befolkning. Ni har varit upptäcktsresande i er egen ö.

Ni har sannfärdigt visat vilka utmaningar ön står inför, hur attraktiv den är att bo på. Vad hindrar en barnfamilj, en flykting, en påhittig företagare, en musiker som behöver lugn och ro, en ensamstående mamma, en tjänsteman som vill arbeta på distans, en som har vuxit upp här men flyttat bort, en grönsaksodlare, en utbränd storstadsbo, en långtradarchaufför, en fattig pensionär eller en rik pensionär att flytta hit för gott?

Ni har gemensamt utfört en forskningsstudie, inte skrivit ett politiskt program. Nästa steg ska tas av politikerna, inte forskarna. Ni har skapat en ny, nutida, utmanande helhetsbild av ert ö-samhälle. Vad som behöver utvecklas, vad det kostar, vad som kommer först och vad som kommer sedan är strategi och politik, inte forskning.

*I keep six honest serving men
(They taught me all I knew).
Their names are What and Why
and When and How and Where and Who.*

*I send them over land and sea,
I send them East and West;
But after they have worked for me,
I give them all a rest.*

Rudyard Kipling, 1902

Christian Pleijel är öbo, medborgarforskare och upphovsman till metoden bobarhet.

Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi (SIÅA) grundades 1977.

Det har fokus på skärgårdsfrågor i ett av världens mest vidsträckta och unika skärgårdsområden, som ligger utanför dörren. SIÅA koordinerar projekt relaterade till skärgårdsfrågor, värnar om en hållbar skärgårdsutveckling och samarbetar med och bistår organisationer, myndigheter och personer verksamma inom skärgårdsfrågor, både regionalt, i hela Finland och i Norden.

SIÅA utger tidskriften Skärgård fyra gånger per år och ordnar forum för skärgårdsforskning två gånger per år. SIÅA äger metoden bobarhet som är licensierad under Creative Commons, vilket innebär att den fritt får användas men inte nyttjas kommersiellt, samt att den inte får förvanskas.

Strömstad akademi (SA) är en ideell förening bildad 2008 på initiativ av tre professor emeritus: Lars Broman, Erik Hofrén och Aadu Ott, med målsättningen att vara ett i huvudsak virtuellt universitet som ska kunna ge akademisk tillhörighet och vara en plattform för pensionerade men aktiva forskare inom hela det akademiska fältet. SA har ett formellt samarbete med Högskolan Väst och informella samarbeten med Chalmers Tekniska Högskola, Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Oslo Universitet och Högskolan Dalarna. SA har c:a 150 medlemmar. Av dessa är flertalet professorer eller disputerade.

Koster Fortbildningsinstitut (KFI) är en dotterförening till Strömstad akademi som ordnar föreläsningar för allmänhet och driver projektet fossilsnålt Koster.

STRÖMSTAD ACADEMY
Nordic institute for advanced studies